

Sygn. akt I Ca 171/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lipca 2015 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Joanna Składowska

Sędziowie SSO Elżbieta Zalewska-Statuch

SSO Iwona Podwójniak

Protokolant : stażystka Aleksandra Wydrzyńska

po rozpoznaniu w dniu 22 lipca 2015 roku w Sieradzu

na rozprawie sprawy

z powództwa A. R.

przeciwko J. R.

o zachowek

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Wieluniu

z dnia 15 kwietnia 2015 roku, sygnatura akt I C 461/14

I. zmienia zaskarżony wyrok w punktach 1 i 2 w ten tylko sposób, że zasądzoną w punkcie 1 kwotę podwyższa z 16 740,80 złotych do 17 333,30 (siedemnaście tysięcy trzysta trzydzieści trzy 30/100) złotych, a początek terminu naliczania odsetek ustawowych określa na 13 czerwca 2014 roku w miejsce 15 kwietnia 2015 roku;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. przyznaje adwokatowi A. P. zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym w kwocie 369 (trzysta sześćdziesiąt dziewięć) złotych brutto, którą nakazuje wypłacić z funduszy Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Wieluniu;

IV. przyznaje adwokatowi K. Ś. zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym w kwocie 369 (trzysta sześćdziesiąt dziewięć) złotych brutto, którą nakazuje wypłacić z funduszy Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Wieluniu.

Sygn. akt I Ca 171/15

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2015 roku Sąd Rejonowy w Wieluniu w sprawie z powództwa A. R. przeciwko J. R. o zachowek zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 16.740,80 zł z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 15 kwietnia 2015 roku do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części, orzekł o

kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej stronom z urzędu oraz zasądził od pozwanej na rzecz powoda A. R. kwotę 840,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, a w pozostałym zakresie nie obciążył stron kosztami procesu ponad dotychczas poniesionymi.

Z powyższym orzeczeniem nie zgodził się powód, który zaskarżył przedmiotowe rozstrzygnięcie w pkt. 1. co do zasądzenia od pozwanej na rzecz powoda ustawowych odsetek liczonych od dnia 15 kwietnia 2015r. do dnia zapłaty, w pkt. 2. oddalającym powództwo

w pozostałej części, w pkt. 3. przyznającym pełnomocnikowi powoda kwotę 2.952 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi A. R.

z urzędu i nakazującym wypłacić je z sum budżetowych Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Wieluniu, w pkt. 5. co do nieobciążenia pozwanej tytułem zwrotu pozostałych kosztów procesu.

Apelujący zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie:

- art. 993 k.c. w zw. z art. 991 § 2 k.c. w zw. z art. 922 § 3 k.c. - poprzez obliczenie substratu zachowku (czystej wartości spadku), a w konsekwencji ustalenie wartości udziału spadkowego przysługującego powodowi, z uwzględnieniem długów spadkowych w postaci kosztów pogrzebu w wysokości 6.385,60zł oraz niespłaconego kredytu w wysokości 6.450,20 zł;

- art. 455 k.c. w zw. z art. 481 k.c. poprzez jego niezastosowanie i zasądzenie ustawowych odsetek od dnia wydania wyroku, podczas gdy należało je zasądzić od 13 czerwca 2014 r.;

- art. 113 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1025 ze zm. – dalej: „u.k.s.c.”) przez jego błędną wykładnię poprzez przyjęcie, iż zachodzi w sprawie wypadek szczególnie uzasadniony pozwalający na odstąpienie od obciążenia pozwanej kosztami procesu,

- art. 745 § 1 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie w kosztach procesu kosztów postępowania zabezpieczającego, mimo złożonego wniosku o zasądzenie tych kosztów.

W oparciu o przedstawione zarzuty powód wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia w pkt.1. poprzez zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kwotę 18.408 zł oraz kwotę 1.362 zł tytułem odsetek ustawowych, zmianę zaskarżonego orzeczenia w pkt. 5. poprzez nakazanie pobrania od pozwanej J. R. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w W. kwotę 2.240 zł tytułem wydatków na opinię biegłego oraz kwotę 100 zł tytułem wpisu od wniosku o zabezpieczenie, zmianę zaskarżonego orzeczenia w pkt. 3. i 5. poprzez zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kwoty 6.904 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 5.904 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Apelujący wniósł także o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za prowadzenie sprawy przed sądem drugiej instancji według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała jedynie na częściowe uwzględnienie.

Na mocy art. 387 § 2¹ k.p.c. Sąd Okręgowy ograniczył uzasadnienie do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa, ponieważ Sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego ani nie zmienił ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji, a w apelacji nie zgłoszono zarzutów dotyczących tych ustaleń.

Należy tylko dodać, że Sąd pierwszej instancji w sposób prawidłowy przeprowadził postępowanie dowodowe, a na jego podstawie poczynił adekwatne do treści materiału dowodowego ustalenia faktyczne. Ustalenia te Sąd Odwoławczy przyjmuje za własne, nie znajdując potrzeby ich ponownego, szczegółowego przytaczania.

Na wstępie należy częściowo zgodzić się z zarzutem naruszenia art. 991 § 2 k.c. w zw. z art. 922 § 3 k.c. w zakresie, w jakim dotyczy on przyjętych przez Sąd Rejonowy kosztów pogrzebu T. R. w zawyżonej wysokości. Co do zasady trzeba przyznać rację Sądowi pierwszej instancji, że w celu obliczenia substratu zachowku należy od wartości aktywów

powiększonych o wartość darowizn odjąć długi spadkowe, na które składają się m.in. koszty pogrzebu. Art. 922 § 3 k.c. stanowi, że do długów spadkowych należą także koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku. W literaturze wskazuje się, że koszty pogrzebu obejmują wydatki poniesione w celu nabycia grobu, trumny, urządzenia ceremonii, jak też koszty zakupu odzieży żałobnej dla członków najbliższej rodziny zmarłego itp. (szerzej M. Pazdan (w:)

K. Pietrzykowski, Komentarz, t. II, s. 1008; J. Kremis, E. Gniewek (w:) E. Gniewek, Komentarz, s. 1510). W niniejszej sprawie Sąd Rejonowy oparł się na przedłożonych przez pozwaną fakturach (k. 177b – 177e), z których wynika, że poniosła ponad kwotę zasiłku pogrzebowego koszty w łącznej wysokości 6.385,60 zł. Wypada zatem zaznaczyć, że wymieniona suma pieniędzy obejmowała także koszty ekshumacji, a te nie mogą być potraktowane w ocenie Sądu Okręgowego jako koszty pogrzebu w rozumieniu art. 922 § 3 k.c. Należy stwierdzić, że ekshumacja ma charakter wyjątkowy i nie jest związana z pogrzebaniem zwłok osoby zmarłej, lecz z ich przeniesieniem w inne miejsce po dokonaniu wcześniej pogrzebie i z pewnością nie odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku. Dlatego też Sąd Odwoławczy doszedł do wniosku, że w skład kosztów pogrzebu stanowiących długi spadkowe wchodzi zgodnie z oświadczeniem pozwanej (k. 109 w zw. z 178v) tylko kwota 1.300 zł tytułem pierwszego pochówku spadkodawczyni oraz 950 zł wydane na obramowanie grobu – łącznie 2.250 zł wydane ponad kwotę uzyskaną z zasiłku. Należało więc wykluczyć z długów spadkowych kwotę 3.200 zł wydanych na ekshumację.

Pozostając w kręgu rozważań dotyczących długów spadkowych, należy podkreślić, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo zaliczył do nich sumę kredytu w wysokości 6.450,20 zł zaciągniętego przez T. R. w (...) S.A, a w konsekwencji słusznie obniżył wartość substratu zachowku o wymienioną kwotę. Nie do zaakceptowania jest pogląd skarżącego, że w celu uwzględnienia wspomnianego zadłużenia przy obliczaniu sumy należnego zachowku wymagane jest udowodnienie, że ów kredyt został rzeczywiście przez obdarowaną spłacony. Trzeba w tym miejscu odwołać się do istoty zachowku, który służy uzyskaniu przez spadkobiercę przynajmniej części tego, co otrzymaliby, gdyby dziedziczył na podstawie ustawy. W związku z tym przy założeniu, że przedmiotowe spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu weszłoby do masy spadkowej, wówczas w przypadku dziedziczenia ustawowego i tak należałoby uwzględnić długi spadkowe, w skład których bezspornie wchodzi także zadłużenie z tytułu umowy kredytu. Mając na uwadze owo ścisłe powiązanie instytucji zachowku z dziedziczeniem ustawowym, Sąd Okręgowy uznał, że obniżenie substratu zachowku o kwotę 6.450,20 zł nie stanowi bezpodstawnego wzbogacenia pozwanej. Wobec tego należało przyjąć, że wartość substratu zachowku wynosi 103.999,80 zł (112.700 zł – 2.250 zł – 6.450,20 zł), a więc wysokość przysługującego powodowi zachowku wyraża się w kwocie 17.333,30 zł (103.999,80 zł : 3 = 34.666,60 zł; 34.666,60 zł x 1/2 = 17.333,30 zł).

Sąd drugiej instancji podzielił także stanowisko apelującego w przedmiocie zasądzonych odsetek ustawowych. Jakkolwiek w tej materii istnieją rozbieżne poglądy doktryny i judykatury, to wyrażone przez Sąd pierwszej instancji stanowisko nie zasługuje na akceptację Sądu Okręgowego. Wskazać należy, że odsetki za opóźnienie należą się wierzycielowi od chwili wymagalności świadczenia. Dłużnik ma obowiązek spełnić świadczenie pieniężne dopiero od chwili, gdy zostało ono w dostateczny sposób skonkretyzowane poprzez m.in. wskazanie jego wysokości, od tej chwili bowiem można mówić o "świadczeniu pieniężnym" w rozumieniu art. 481 § 1 k.c. Od wskazania kwoty dochodzonego świadczenia pieniężnego zależy ustalenie daty wymagalności roszczenia i daty płatności odsetek. Trzeba zaznaczyć, że odsetki oprócz funkcji waloryzacyjnej pełnią także funkcję wynagrodzenia za korzystanie z cudzego kapitału. Sama waloryzacja świadczenia pieniężnego dokonywana przez sąd w ramach ustalania wysokości roszczenia o zachowek, według cen obowiązujących w chwili wyrokowania, nie pozwala na uwzględnienie wszystkich negatywnych konsekwencji, jakie poniósł wierzyciel przez czas, gdy nie mógł korzystać z przysługującej mu od zobowiązanego z tytułu zachowku sumy pieniężnej.

Dlatego też Sąd Okręgowy stwierdził, że pozwana pozostawała w opóźnieniu od dnia następnego po dniu doręczenia jej odpisu pozwu, w którym skarżący skonkretyzował już swoje żądanie, a zatem należało zasądzić na rzecz powoda odsetki ustawowe od dnia 13 czerwca 2014 roku.

O stanie opóźnienia można mówić wówczas, gdy zobowiązany znał już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku. Może to być więc

nastąpić także w dacie poprzedzającej chwilę wyrokowania (por. wyrok SN z dnia 17 września 2010 r., II CSK 178/10, Lex nr 942800; wyrok SN z dnia 7 lutego 2013 r., II CSK 403/12, LEX nr 1314389).

Z tego powodu nie można zgodzić się z Sądem Rejonowym, że właściwą datą zasądzenia odsetek jest dzień wyrokowania, a więc doszło w tym zakresie do uchybienia art. 455 k.c. w zw. z art. 481 k.c.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy w punkcie I. sentencji na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w punktach 1. i 2. w ten tylko sposób, że zasądzoną w punkcie 1. kwotę podwyższył z 16.740,80 zł do 17.333,30 zł, natomiast początek terminu naliczania odsetek ustawowych określił na 13 czerwca 2014 roku w miejsce 15 kwietnia 2015 roku.

W pozostałym zakresie nie sposób zgodzić się z zarzutami apelacji.

Sąd Rejonowy nie naruszył przepisu art. 745 § 1 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie w kosztach procesu kosztów postępowania zabezpieczającego, mimo złożonego wniosku o zasądzenie tych kosztów.

W niniejszej sprawie nie toczyło się bowiem postępowanie zabezpieczające, a jedynie został złożony wniosek o udzielenie zabezpieczenia w ramach postępowania rozpoznawczego o zapłatę. O postępowaniu zabezpieczającym można mówić wtedy, gdy stronałoży wniosek o udzielenie zabezpieczenia przed wszczęciem procesu – wówczas uzasadnione jest poniesienie opłaty w wysokości 100 zł wynikającej z art. 69 pkt 1) u.k.s.c., a zatem powstają również koszty postępowania zabezpieczającego.

Sąd Okręgowy podziela stanowisko wyrażone w przytoczonym przez apelującego orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 1966 roku wydanym w sprawie I PZ 66/66. Rzecz w tym, iż powód nie wywiódł zażalenia na postanowienie Sądu Rejonowego z 15 kwietnia 2015 roku oddalające wniosek o udzielenie zabezpieczenia, toteż nie powstały po jego stronie koszty postępowania zażaleniowego będącego w tym przypadku postępowaniem incydentalnym.

Co do zarzutu naruszenia art. 113 ust. 4 u.k.s.c. należy zaznaczyć, że powód nie miał interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia Sądu pierwszej instancji, w którym Sąd postanowił pokryć z funduszy Skarbu Państwa koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu oraz nie obciążać pozwanej nieuiszczonymi kosztami sądowymi.

Trzeba zauważyć, że jeżeli art. 394 § 1 pkt 9) k.p.c. przewiduje zażalenie jedynie na postanowienie obciążające stronę kosztami sądowymi, wówczas nie można skutecznie kwestionować orzeczenia, w którym Sąd nie obciążył strony tymi kosztami. Pełnomocnik powoda nie może także podważać rozstrzygnięcia zasądzającego na jego rzecz koszty zastępstwa prawnego udzielonego skarżącemu z urzędu, skoro zostały one mu przyznane w pełnej wysokości.

Biorąc pod uwagę przedstawione rozważania, Sąd Okręgowy oddalił apelację na podstawie art. 385 k.p.c., o czym orzekł w punkcie II. sentencji.

W odniesieniu do kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, trzeba podkreślić, że zachowanie pełnomocnika skarżącego polegające na określeniu wartości przedmiotu zaskarżenia przy zastosowaniu błędnej argumentacji zawartej w środku odwoławczym nie może stanowić podstawy przyznania mu wynagrodzenia liczonego od takiej wartości, gdyż powyższe przeczy standardom należytego wykonywania funkcji pełnomocnika, co w ocenie Sądu Okręgowego uzasadnia jej korektę do poziomu odpowiadającego wartości rzeczywistych uchybień Sądu Rejonowego.

W związku z tym Sąd drugiej instancji na podstawie § 6 pkt 3) w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1) oraz § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu przyznał adwokatowi reprezentującemu skarżącego kwotę 369 zł brutto – o czym orzekł jak w punkcie III. sentencji.

W konsekwencji w tej samej wysokości należało przyznać także zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu przez adwokata K. Ś., o czym Sąd Okręgowy orzekł w punkcie IV. na podstawie § 6 pkt 3) w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1) oraz § 2 ust. 3 ww. rozporządzenia.